

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně

**Četnická stanice Staňkov
1920–1939**

Inventář

EL NAD č.: 1951
AP č.: 543

Mgr. Radka Kinkorová

Horšovský Týn 2019

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií.....	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu.....	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky.....	5
Seznam použitých pramenů a literatury.....	6

Příloha

Seznam použitých zkratk	7
-------------------------------	---

Inventární seznam.....	8
-------------------------------	----------

I. Vývoj původce archiválií

Původcem archiválií je Četnická stanice Staňkov, existence 1872–1945, sídlo nejprve v prvním patře radnice čp. 1, později v domě čp. 27 Václava Vebra, čp. 72 Františka Pavlíka a v domě čp. 35 Julia Trnky, v roce 1921 v Husově ulici čp. 120, od roku 1923 pak v obecním domě čp. 172.

Četnictvo čili žandarmerie bylo podle vzoru lombardského četnictva rozšířeno na území celé habsburského soustátí v roce 1850. Nejprve se příslušníci četnictva stali součástí armády, již byli do roku 1876. Ještě v době po vzniku republiky, ač četnictvo náleželo pod ministerstvo vnitra, probíhala jednání, která měla určit, v čí gesci tato pořádková složka bude. V roce 1850 se na Domažlicku utvořila první četnická působišť v Horšovském Týně, Kdyni, Hostouni a Klenčí pod Čerchovem. Staňkov přirozeně náležel do obvodu horšovskotýnské četnické stanice. Nejnižší organizační jednotku tvořily stanice. Příslušníci nového sboru se rekrutovali zpravidla z vojenských vysloužilců, o nichž se předpokládalo, že dosavadní zkušenosti zúročí ku prospěchu četnictva.

Ve Staňkově Městysi byla pro obce na Staňkovsku zřízena jako expozitura četnická stanice o třech mužích v roce 1872. V roce 1912 byla stanice posílena o jednoho muže.

V roce 1895 byl vydán nový zákon č. 1/1895 ř. z., o četnictvu, jenž mj. stanovil, že v případě války sice může být četnictvo pověřováno zvláštními vojenskými úkoly, avšak primárně si zachová všeobecné bezpečnostní určení.¹ I nadále bylo četnictvo definováno jako vojenský strážný sbor zřízený za účelem zachování veřejného pořádku a bezpečnosti. Tento zákon o četnictvu platil pouze s drobnými úpravami v rámci recepční normy i po vzniku Československé republiky. S ustavováním bezpečnostního systému nového státu byl spojen spor o pojetí četnictva jako složky armády. Nakonec četnictvo zůstalo v gesci ministerstva vnitra. Záležitosti četnictva byly následně nově upraveny zákonem č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu, a jeho prováděcími předpisy. Četnictvo zůstalo vojensky organizovaným strážným sborem a zároveň orgánem politické státní správy podřízeným ministerstvu vnitra a organizačně přizpůsobeným civilní teritoriální organizaci. Četnický sbor byl určen k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných státních úřadů udržoval na celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost. Kromě toho četnictvo plnilo v bezpečnostním systému první republiky roli prvotního vyšetřovatele trestných činů spáchaných v obvodu příslušné četnické stanice a existovalo vedle státní policie² a obecní policie.³

Po vzniku československého státu nařídil okresní národní výbor 1. listopadu 1918 na staňkovské četnické stanici personální změny. V roce 1919 sloužilo na zdejší stanici pět četníků, ačkoli Staňkovsko bylo nadřízenými orgány vyhodnoceno jako klidná oblast. V roce 1921 byla na všech stanicích podléhajících okresnímu četnickému velitelství v Horšovském Týně systemizována místa tří četníků, pouze Horšovský Týn a Staňkov měly disponovat sedmi muži.

Poslední zákonnou úpravu činnosti četnictva v první republice přinesla novela zákona č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu (zákon č. 28/1928 Sb. z. a n., jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti). Ta zejména upřesňovala okolnosti použití

¹ MÁLEK, Jan. *Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu v letech 1918–1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín* [tiskem nepublikovaná diplomová práce]. Olomouc : Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2014, s. 11, dostupné z http://theses.cz/id/7cvqsy/Malek_DP.pdf, 11. 7. 2017.

² Státní policie měla celostátní působnost. Podle zákona č. 165/1920 Sb. z. a n., o zřizování nových státních policejních úřadů, mohla vláda se souhlasem obce zřizovat státní policejní úřady, které měly převzít dosavadní působnost obecní v oboru policie bezpečnostní, mravnostní a čelední a dosavadní působnost okresní správy politické v záležitostech policejní správy.

³ Zřízení vlastní obecní policie patřilo výhradně do obecní kompetence.

střelných zbraní četníky i pro zásahy v semknutém útvaru, upravovala podmínky jejich ženitby, služební platy a ubytování.

V čele četnické stanice stál její velitel většinou v hodnosti vrchního strážmistra, příp. v nižší hodnosti, vždy ale definitivní četník, který se musel dobře obeznámit s poměry ve svěřeném obvodu. Předpokládalo se, že kromě dokonalé znalosti terénu bude povšechně informován o zaměstnání obyvatel, zdejších zvycích a v neposlední řadě bylo třeba mít povědomí o obyvatelích, kteří svojí nepřizpůsobivostí ohrožovali veřejnou bezpečnost. Organizování služby spočívalo ve stanovení náplně obchůzek, jmenování hlídek a určení doby trvání služby. Velitel mj. kontroloval četníky, zda jsou správně vystrojeni a ozbrojeni podle předpisů a zda nahlízejí do všech předpisů a pátracích oběžníků, které na stanici došly.

Četnická stanice Staňkov náležela společně s četnickými stanicemi Horšovský Týn, Bělá nad Radbuzou, Bukovec, Grafenried, Hostouň, Meclov, Osvračín, Pivoň, Poběžovice, Rybník, Semněvice, Srby a Železná do obvodu okresního četnického velitelství Horšovský Týn, které bylo dále podřízeno četnickému oddělení v Klatovech.

Po odstoupení československého území nacistickému Německu se nuceně proměnila organizace četnictva. Dnem 1. října 1939 došlo k několika úpravám v činnosti četnických stanic. Po těchto úpravách tvořily obvod četnické stanice Staňkov lokality Čermná, Hlohová, Hlohovčice, Křenovy, Krchleby, Poděvousy, Pučlice, Vranov, Staňkov a na stanici sloužilo 17 četníků.

V období Protektorátu Čechy a Morava zůstaly bezpečnostní složky v kompetenci protektorátní vlády, byť říšskoněmecká vláda ovlivňovala organizaci četnictva. Kromě bývalých československých bezpečnostních složek začaly na území Protektorátu působit složky německých bezpečnostních sborů a dosavadní československý bezpečnostní aparát se postupně přizpůsoboval německému vzoru, a to i v rozdělení na uniformovanou a neuniformovanou policii. Četnictvo bylo zařazeno do kategorie protektorátní uniformované policie, kterou řídil velitel německé pořádkové policie. V roce 1944 došlo ke sloučení četnictva, státní policie a obecní policie do protektorátní policie.

Již před koncem války doporučil ministr vnitra Košické vlády ve svém návrhu ze 17. dubna 1945 zrušení četnictva. K tomu došlo v souvislosti s výnosem ministerstva vnitra z 30. června 1945, jenž ustanovil vznik Sboru národní bezpečnosti (SNB) jako jednotného vojensky organizovaného strážného sboru, který měl plnit v pozměněné formě úkoly a funkce dříve zastávané četnictvem.

V činnosti četnické stanice ve Staňkově spočívající v udržování veřejné bezpečnosti pokračovala v poválečné době stanice SNB Staňkov.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archiválie pocházející z činnosti četnické stanice ve Staňkově byly do Státního okresního archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně delimitovány z archivního souboru Fondu Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň (EL NAD 10133), jenž byl dosud v péči I. oddělení SOA v Plzni, a to protokolem o přemístění (delimitaci) archiválií ze dne 25. října 2016 čj. SOAP/010-0839/2016. Podle přílohy k tomuto protokolu oblastní archiv delimitoval jeden balík archiválií pocházejících z činnosti četnické stanice Staňkov. Byl založen nový archivní fond vytvořený přírůstkem č. 56/2017.

Státní oblastní archiv v Plzni převzal archiválie k uložení do archivního souboru Fondu Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň ve dvou přejímkách, a sice 11. března 1960, č. přírůstku 17-20/1960, a 7. října 1961, č. přírůstku 7-42/1961.

Z písemností vzniklých z činnosti četnické stanice ve Staňkově se dochovalo pouhé torzo spisů.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Četnická stanice Staňkov obsahuje torzo spisů z let 1920–1939.

Po formální stránce je inventář zpracován podle metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek č. j. SOAP/006–0767/2010 a jeho dodatku č. j. SOAP/006–1300/2014 a dále podle metodického návodu č. 1/2013 odboru archivní správy a spisové služby ministerstva vnitra č. j. MV–46913/AS–1/AS–2013.

Během pořádkání nebyly vyřazeny žádné archiválie. Jazykem archiválií je čeština. Archiválie nejsou fyzicky poškozené.

V archivním fondu Sbor národní bezpečnosti – okresní velitelství Horšovský Týn z let (1939) 1945–1955 se nachází pod inv. č. 20 podací protokol obyčejný (ppr 10), jenž byl v období od 22. února 1939 do 23. září 1939 pravděpodobně vedený četnickou stanicí ve Staňkově.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

V archivním fondu se dochovalo pouhé torzo spisů, které tvoří oběžníky (poučné rozkazy). Pro poznání činnosti a působení četnické stanice je nutné prostudovat i další archivní materiál. Z archivních fondů uložených ve zdejším archivu lze doporučit např. Archiv města Staňkov.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Četnická stanice Staňkov uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Mgr. Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 2. prosince 2019

Mgr. Radka Kinkorová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Prameny archivní

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně, fond *Archiv města Staňkov* (EL NAD 402).

Prameny tištěné

Schematismus pro království České. Praha : Nákladem c. k. místodržitelství, 1891.

Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Orbis, 1934.

Literatura

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

KVAPILOVÁ, Iva. Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945 – 1950 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku. *Internetová verze Sborníku AMV 1/2003*.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva I. : habsburská monarchie (1526–1918)*. Praha : Themis, 1997.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva II. : Československá republika (1918–1939)*. Praha : Police history, 1999.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva III. : Protektorát Čechy a Morava a Slovenský štát (1939–1945)*. Praha : Police history, 2001.

MÁLEK, Jan. *Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu v letech 1918–1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín* [tiskem nepublikovaná diplomová práce]. Olomouc : Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2014.

Výbor zákonů a nařízení Republiky Československé k potřebě četnictva úřadů politických (upravili Josef Mrhálek a Josef Hoffmann). Praha : Nákladem Státní tiskárny, 1933.

Příloha: Seznam použitých zkratk

AF	archivní fond
AP	archivní pomůcka
AS	archivní správa
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
eid. jedn.	evidenční jednotka
inv. č.	inventární číslo
kar	karton
MV	ministerstvo vnitra
OÚ	okresní úřad
ř. z.	říšský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOAP	Státní oblastní archiv v Plzni
SOkA	státní okresní archiv

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedm. č.
------------	-------	------------------	-------------------

I. Spisy

1	Oběžníky (poučné rozkazy)	1920–1939	kar 1
---	---------------------------	-----------	-------

Název archivní pomůcky:	Četnická stanice Staňkov
Značka archivního fondu:	ČS Staňkov
Časové rozmezí:	1920–1939
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 karton)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,11
Stav ke dni:	2. 12. 2019
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	10
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 2. 12. 2019 čj. SOAP/10-714/2019